

NOVI AKORDI

GLASBENO-KNJIŽEVNA PRILOGA

XI. letnik
Zvezek 4

Strokovno uredništvo: Dunaj XV/1 Mariabilfergürtel 29.
Izdajatelj in odgovorni urednik: L. Schwentner, Ljubljana.
Cena za leto K 10.—, za 1/2 leta K 5.—, posamezni zvezki po 2 K.

Ljubljana
1912

Vse prispevke je izključno nasloviti le na *strokovno* uredništvo (dr. Gojmir Krek). — Rokopisi se ne vračajo. — Na anonimne ali psevdonimne pošiljatve se ne oziramo. — Za nenaproseno vposlane prispevke uredništvo ne jamči. — Sklep uredništva za članke 1., za druge prispevke 8. dne prejšnjega meseca.

Pretisk člankov, poročil in ocen je dovoljen samo, če se izrecno navede vir: „Novi Akordi“.

Anton Hajdrih.

Odlomek iz tajnikovega poročila pevskega društva »Hajdrih« na Proseku na slavnostnem 25letnem društvenem občnem zboru 21. jan. 1912.

FERDO KENDA.

edemdeset let je pravkar minulo, odkar se je rodil v beli Ljubljani mož, čigar ime nosi naše pevsko društvo že 25. leto. Čeravno so njegove zasluge na našem glasbenem polju velike, akoravno se popevajo po vsej slovenski domovini njegovi zbori, samospevi in biseri njegove muze — četverospevi —, nimamo Slovenci kljub temu, da ga pokriva že 34. leto hladna domača zemlja, razun biografije v »Drobtinica« za zgodovino slov. petja« *Frana Rakuše* nikakega natančnejšega življenjepisa o njem.

Da se osveži spomin na pokojnika, da se mu postavi v arhivu našega društva dostojen spomenik in da Vas seznanim z natančnejšim življenjepišom slavnega moža, katerega spomin ste Vi in Vaši predniki počastili s tem, da ste krstili pred 25 leti svoje društvo z njegovim nepozabnim imenom, sem zbral sledeče podatke iz njegovega življenja.

Anton Hajdrih (Heidrich), sin Antona Heidricha in matere Terezije rojene Steska, se je rodil v Ljubljani 9. januarja 1842 Mestni trg št. 6 v hiši zlatarja Simonettija, katero poslopje še dandanes stoji.

Oče Antona Hajdriha Anton je bil rojen v Ullersdorfu pri Naumburgu na reki Queis v pruski Šleziji 17. decembra 1796. V Ljubljano je prišel kot damski krojač k damskemu krojaču Steski, se pozneje poročil s Steskovo hčerko Terezijo, rojeno 7. septembra 1800, in otvoril v Ljubljani malo manufakturno trgovino.

Iz tega zakona je vsklilo 9 otrok in sicer: 1. Terezija Heidrich, roj. 30. septembra 1825, umrla 15. februarja 1891. 2. Antonija Heidrich poročena Marschalek, roj. 23. maja 1827, umrla 9. marca 1877. 3. Ivan Heidrich, roj. 25. aprila 1829, umrl 19. maja 1852. 4. Karel Heidrich, konzistorijalni svetnik, lazarist v Ljubljani, rojen 7. novembra 1830. 5. Ludvik Heidrich, roj. 25. avgusta 1832, umrl 25. nov. 1832. 6. Jožefa Heidrich, poročena s c. kr. prof. Žakljem sedaj v pokoju v Ljubljani. 7. Alojzija Heidrich, prov. prednica Uršulink v Ljubljani, (M. Terezija Heidrich) 8. Marija Heidrich, roj. 3. julija 1838, umrla 13. aprila 1852. 9. Anton Heidrich, roj. 9. januarja 1842, umrl 3. maja*) 1878.

Anton Hajdrih je obiskoval normalno šolo in gimnazijo v Ljubljani z dobrim vspehom ter dovršil maturo l. 1861. Ker je nadarjeni in nadebudni mladenci kazal že v zgodnji mladosti izredno veselje in nadarjenost za petje in igranje na klavir, na katerega je doma kot samouk vedno rad igral, obiskoval je v gimnaziji pevski in klavirski tečaj, kjer sta mu bila prva učitelja glasbe *Kamil Mašek* in *Gregor Rihar*. Po dovršeni maturi je vstopil Anton Hajdrih prostovoljno v ljubljansko semenišče. Tu prične njegovo delovanje na glasbenem polju. Zbral si je takoj po vstopu pevski zbor in ostal semeniški zborovodja do svojega izstopa. Ker ni čutil poklica za duhovski stan, je po bratovem (Karlovem) nasvetu izstopil v začetku IV. letnika iz semenišča 15. novembra 1864., ko je o Vseh svetih še vodil petje pri službi božji. Njegov

*) Primeri opombo uredništva str. 36.

izstop iz semenišča je na pobožne stariše zelo vplival, tako, da je vsled žalovanja spravil ta dogodek milosrčno in rahločutno mater v hladni grob 31. marca 1865. Zelo potrj vsled materine smrti je ostal Hajdrih do jeseni 1865. leta doma. Po bratovem nasvetu in z očetovim privoljenjem se poda Anton Hajdrih na konservatorij v Prago, kjer se je učil petja in harmonijoslovja. Stanoval je v Pragi pri bivšem ravnatelju ljubljanske gimnazije Nečásku. Zelo ukaželjen in nadarjen se je udeleževal pogostokrat tudi predavanj na vseučilišču. Ali zla usoda je strla kmalu nadebudnemu mladeniču nado, postati kedaj slaven baritonist, operni pevec. Njegovo, za prehlajenje zelo vsprejemljivo telo, posebno pa grlo je nenadoma porušilo vse upe. Vsled močne bolezni v grlu je moral po enem letu (1866. leta) na nasvet zdravnikov zapustiti konservatorij. Izgubil je prvotno čisti, doneči baritonski glas; pel je sicer še lepo, ali vedno z nekoliko zagrljenim glasom. Iskajoč tolažbe vsled bridke izgube se poda v obupu peš na potovanje in se iz Strassburga na Alzaško-Lotrinškem vrne preko Dunaja, Maribora in Murecka na Štajerskem, kjer je bival dalje časa pri znancih, v Ljubljano. V Ljubljani ni ostal dolgo časa. Iskal je utehe v potovanju. Oče je opustil trgovino z drobnarijo, postal hišni posestnik in večkrat obiskoval sorodnike v Ullersdorfu. V tej dobi je vzel oče svojega Benjaminčka Antona s seboj v Šlezijo. Na teh potovanjih se je Anton Hajdrih, izpostavljaljoč svoje itak šibko telo vsem vremenskim nezgodam in neprilikam, ki preté »vandrovcu« posebno v jesenskem in zimskem času, 1873. leta prehladil ter se vrnil bolan v Ljubljano, kjer je pa popolnoma okreval v primeroma kratkem času. Leta 1873. se je vršil v Trstu telegrafski kurz. K temu kurzu se je priglasil Anton Hajdrih s tremi Ljubljancani in mnogimi sorojaki iz Kranjskega, hoteč postati c. kr. uradnik. Z njegovim prihodom v Trst se je zanj začelo novo življenje, plodonosna doba na glasbenem polju. Nadarjenost v glasbi in petju je vsplamtela z njegovim prihodom v Trst v mladeniški ogenj, ustvarjajoč akorde, ki so zgolj Hajdrihova last. Tržaško mesto, divna okolica, naše ljudstvo, naše morje, boj slovenskega narodnega preporoda v Trstu so vzbudili v njem moč stvarjenja tistih neminljivih melodij, poklicali so k življenju muzo njegove glasbe. Že v telegrafskem kurzu si je zbral kvartet, s katerim je izvajal divne četverospesve ter ž njimi v rojanski čitalnici in drugod iznenadjal poslušalce.

Pel je s svojim kvartetom »a capella« tudi v rojanski cerkvi slovenske mašne pesmi tako, da je ljudstvo kar strme gledalo na kor. Naš sedanji župnik I. M. M., takratni kaplan v Rojanu, je moral opustiti spovedovanje med službo božjo, in tedanji župnik Thaler ni mogel pod mogočnim vtiskom krasno izvajanega cerkvenega petja nadaljevati maše, tako da je navadna maša trajala 1 uro. Po z dobrim vspehom dovršenem telegrafskem tečaju ostane Anton Hajdrih v Trstu do konca leta 1876., vedno pričakujoč uradniške

službe v mestu ali okolici. Vezi ljubezni do jadranskega morja, do tržaškega mesta, do vnetih prijateljev, do narodnih buditeljev tržaških, do svojega ideala prve ljubezni, roj. učit. *K. G.*, so s tako silo vezale Antona Hajdriha na tržaška tla, da je, čeravno so dobili njegovi rojaki službe in se razkropili na vse kraje, vstrajal raje v Trstu brez stanovitne službe. Kljub ne prav dobremu gmotnemu položaju je bil vedno vesel, zgovoren, dovtipen, šaljiv ter se z vso dušo in vsem srcem ravnal po svojem geslu:

Ptica brez perut je mrtva stvar,
Kaj meni svet brez petja mar!

V žepu je nosil vedno papir in svinčnik s seboj in skladal kjer si bodi, vselej brez glasbila. Odkar je šel od doma, ni imel nikoli več ne klavirja ne harmonija. Tako je na pr. sloné na rojanskem oboku, gledajoč na razburkano jadransko morje, uglasbil mogočno »Buči morje adrijansko.« Leta 1874. je sestavil svoj kvartet, s katerim je iznenadjal Tržačane. Kvartet je bil sestavljen iz I. ten. *M. Vadnou*, II. ten. *I. Uršič*, I. bas *A. Hajdrih*, II. bas *F. S. Vilhar*.

O tisti dobi, ko je bilo narodno življenje nerazdružljivo združeno s pesmijo, piše F. Rakuša v svoji knjigi »Slovensko petje v preteklih dobah« o Antonu Hajdrihu: »Kdor se spominja krčme »Al Cavallino« (H konjičku) v Trstu, in je zahajal pogostoma tja, ne more pozabiti prelepih večerov v družbi ranjkega Toneta. Tu so se shajali odlični narodnjaki, uradniki in odrašeni dijaki. Tu je bilo sploh zbirališče veseljakov, a gotovo inteligentnih za slovenski narod vnetih narodnjakov. V tej družbi se je gojilo petje in govorništvo. Hajdrihov kvartet je bil kakor magnet; kamor je šel kvartet, tja so ga spremljali odlični narodnjaki. Peli pa so res kakor slavčki. Sloveli so po vsem Primorskem. Kdor jih je slišal peti, posebno Hajdrihove pesmi, moral je reči, da tako preciznega petja ni še bilo na Primorskem. Če so ta kvartet slišali Slovencem vedno in povsod nenaklonjeni Italijani, pohvalili so ga s ploskanjem. Lepe napitnice, prelepi improvizirani, jedrnati govori *Fr. Cegnarja*, *M. Žvanuta* in drugih so gotovo še vsakemu v spominu, ki je zahajal v to družbo, katero je petje navduševalo in elektrizovalo.«

Istočasno s tržaškim kvartetom se je osnoval na Proseku, kamor je Anton Hajdrih pogostokrat prihajal obiskovat prijatelje, posebno pa prvaka tržaških Slovencev, Ivana viteza Nabergoja, učiteljski kvartet. Člani so bili: *Valentič*, *Pelicon*, *Mercina*, *Koren*. Ta kvartet je skupno s Hajdrihom mnogokrat nastopal doma posebno v gostoljubni hiši Iv. vit. Nabergoja in po vsej okolici ter zaslovel kot najboljši slovenski kvartet. Mnogo Hajdrihových pesmi je ta kvartet prvi izvajal.

V tej dobi je bil Anton Hajdrih nekaj mesecev uradnik pri glavnem zastopniku »Banke Slavije«. Nato pa sprejme koncem l. 1874. službo pevovodje pri nemškem telovadnem društvu »Eintracht« in pri »Slo-

vanski Čitalnici«. Kakor pri »Turnverein« Turner-Sänger-Runde, tako je tudi pri Slovanski Čitalnici prirejal zabavne pevske večere, izlete, koncerte.

Kar seže 19. marca 1875. leta s kruto roko smrt v navdušeno glasbeno delo Hajdrihovo ter utrga v Ljubljani nit življenja ljubemu očetu. Tako mu vzame gmotno in dušno oporo. Dedoval je sicer nekaj, a ne mnogo, in sedaj je bil prisiljen bolj ko prej, misliti kako si služiti vsakdanji kruh s pevovodstvom, dokler, ne doseže stalne službe.

Za 2. koncert 1. 1875. pri društvu »Eintracht« je sam spesnil in uglasbil pesem: »Fährmann hab' Acht« in z isto nastopil prvič 24. aprila 1875. l.*) Društvo »Eintracht« je zapadlo vsled strankarstva in slabega vodstva, kakor piše W. Engelmann v društveni zgodovini, v dekadenco tako, da se je število članov skrčilo od 500 na 74. Pokojni Anton Hajdrih je opustil službo pevovodje. Istočasno je bil vodil Anton Hajdrih tudi petje pri »Slovanski Čitalnici.« Prirejal je tudi tukaj zabavne večere s petjem in igrami, koncerte s krasnimi vspehi ter s temi dal povod, da se je Čitalnica v Trstu začela intenzivneje zanimati za umetno slovansko petje in dramatiko, s katero se je Hajdrih tudi pečal.

Njegov triumfalni vspeh s pesmijo »Fährmann, hab' Acht« je dal povod, da jo je *Fr. Cegnar* prosto poslovenil ter dal pesmi naslov: »Mornarjeva tožba«, ki se je izvajala na čitalniškem koncertu 1. 1875.

Zadnja 2 koncerta pod Hajdrihovim vodstvom v Čitalnici sta bila 22. aprila 1876. in 15. maja 1876.

Tudi Slovanska Čitalnica je začela hirati. Zakaj je A. Hajdrih opustil pevovodstvo tudi tukaj, o tem čitalniška kronika molči, zabeleženo je le, da je bil 13. oktobra 1876. sprejet *Kosovel* kot pevovodja za 12 fl. mesečno.

V dobi narodnega preporoda na Tržaškem zavzemala je slovenska narodna pesem odlično mesto narodne buditeljice. Po vsej okolici so bili raztreseni boljši ali slabši pevski zbori, ki so s pesmijo dramili narod k zavednosti. Te utrinke je zbral A. Hajdrih v mogočen pevski zbor 60 pevcev, s katerimi je priredil v Rojanu 1876. l. velik koncert, na katerem sta se prvič izvajali mogočni budnici: »Slava Slovencem« in »Mladini«.

V tem letu je izdal Anton Hajdrih v lastni založbi pri Josipu Blazniku v Ljubljani prvo svoje delo

*) O tem nastopu piše Triester Zeitung z dne 26. aprila 1875. l. št. 93 med drugim sledeče :

„Eine der effectvollsten Nummern dieses Abends war die Composition des Herrn Chormeisters Anton Heidrich: „Fährmann hab' Acht!“ mit Baritonsolo im Brumchor von ihm selbst vorgetragen.“ (Lepa nemščina! *Op. ured.*)

Triester Zeitung z dne 24. maja 1875 št. 115 piše med drugim:

„Die zwei Chöre: „Fährmann hab' Acht“ von Anton Heidrich und „Reiterlied“ von Jul. Otto wurden bestens executiert und sehr gut aufgenommen.“

Tretjič se je pela omenjena pesem na društvenem izletu v Koper. Turner-Sänger-Runde društva „Turnverein Eintracht“ je izročila Antonu Hajdrihu za to pesem krasno listnico v dar, katero je A. H. daroval na smrtni postelji J. Korenu v spomin. Isto je izročil g. J. Koren pevskemu društvu Hajdrih na Proseku v spomin na pok. A. H.

»Jadranski glasovi« ter isto posvetil rodoljubu in pesniku Franu Cegnarju.

Ker so videli živahnega, vedno razpoloženega Toneta vedno bolj potrtega in malobesednega, slutili so njegovi prijatelji jeseni l. 1876. bol, ki mu srce razjeda. Meseca septembra 1876. je zaupal svojemu najintimnejšemu prijatelju *J. Korenu*, šolskemu voditelju na Proseku, kaj ga teži, ter mu razodel misel, da bi bil pripravljen, sprejeti celo kako učiteljsko suplenturo v svrhu izboljšanja svojega gmotnega stanja. Prijatelj J. Koren mu nasvetuje, ker na suplenturo v trž. okolici v službi trž. magistrata ni bilo mogoče niti misliti, naj se poda k dež. šolskemu nadzorniku Antonu vit. *Klodiču-Sabladoskemu*, ter ga prosi za službo proti obvezi, da napravi pozneje usposobljenostni izpit. Anton Hajdrih se res poda takoj drugi dan na namestništvo k njemu ter mu po dobljenem zagotovilu izrazi željo, da bi sprejel službo v Repentabru ali v Dutovljah na Krasu. Ker Repentabra ni dobil, je stanoval že 14 dni v Dutovljah v nadi, da to službo gotovo dobi. Ali tudi to upanje je šlo po vodi, ker je bil z odlokom c. kr. okr. šolsk. sveta v Sežani z dne 14. decembra 1876 št. 263 imenovan prov. učiteljem v Rodik.

S tem imenovanjem je bil Anton Hajdrih moralno popolnoma ubit. Iztrgan je bil iz srede svojih najljubših prijateljev, prognan iz bližine tržaškega mesta v malo kraško vasico, iz katere je tedaj le z veliko težavo ali pa s precejšnjimi stroški mogel v Trst.

Udal se je usodi in odšel v Rodik, nastopil službo ter ustanovil v Rodiku pevski zbor. Zvest prijatelj, tolažnik in pomočnik mu je bil domači kaplan, sedanji dekan, častni kanonik v Tomaju *Matija Sila*. Ker cerkev ni imela orgel, je zbral Sila na Hajdrihovo željo med občani 150 fl prostovoljnih doneskov za cerkven harmonij.

Rodiški pevski zbor je pod Hajdrihovim vodstvom pri službi božji pel povečini njegove skladbe. Srečen in zadovoljen pa Hajdrih vendar ni bil. Saj ga ni veselila v Rodiku ne šola, ne skladanje. Edini trenutki, ko je pozabljal svoje gorje, so bili, kadar je skupno s pevskim zborom iskal utehe ob petju posvetnih pesmic v domači krčmi, kjer je, sam tolažbe in navdušenja potreben, bodril druge k ljubezni do petja in narodne zavednosti.

Kako velika pa je bila moč, ki ga je gnala nazaj k Adriji, značijo njegovi pogosti pohodi v Trst k svojim prijateljem, na katerih potih si je nakopal usodno bolezen sušico, ki ga je položila v prezgodnji grob. Oktobra meseca 1877. l. je obiskal svoje drage prijatelje v Trstu ter se na povratku v odprtem vozu prehladil. C. kr. okr. šolski svet v Sežani mu je z odlokom z dne 8. novembra 1877. št. 359 podelil iz zdravstvenih ozirov šesttedenski dopust. Ker se pa ni ozdravil v tej dobi, je bil z odlokom z dne 19. decembra 1877. št. 359 odpuščen iz službe, in so mu bili s koncem meseca novembra ustavljeni službeni prejemki.

Kaplan M. Sila je obvestil o bolezni sorodnike in prijatelje. V Rodik se pripelje Hajdrihova sestra, Terezija Heidrich, ki je bila po očetovi smrti hišna posestnica in največja dobrotnica Hajdrihova. V Rodiku ga obišče tudi prijatelj J. Koren ter našel bolnika v kratki dobi bolezni tako spremenjenega, da ga skoro ni spoznal.

Ker se je čutil še dovolj krepkega in se je hotel zdraviti v Ljubljani, odšel je Anton Hajdrih v spremstvu svoje sestre Terezije v Ljubljano v zgodnji pomladi 1878. leta. Prišedši v Ljubljano se je čutil še precej krepkega, a kmalu je podlegel bolezni tako, da ni več mogel zapustiti postelje.

Kot bolnik je večkrat tožil, da je njegova pesem »Ukazi« popolnoma napačno komponirana, češ, da bi morala biti zložena v popolnoma drugem duhu. Na smrtni postelji pa je bila njegova zadnja in najsrčnejša želja, biti pokopan v materinem grobu, katera želja se mu je tudi izpolnila.

Umrl je v Salendrovi ulici števil. 6, 3. junija*) 1878. leta.

Pogreba se je udeležilo med drugimi tudi mnogo prijateljev iz Trsta.

Fr. Cegnar mu je poklonil venec z napisom:

Seme, ki Ti zasejal si ga,
že gre v klasje!

tržaški prijatelji pa venec z napisom:

Zdaj Ti poje mrtvaški zvon,
naš bratec Anton!

Hajdrihovo zapuščino je dedovala njegova sestra Terezija, ki je po njegovi smrti plačala vse njegove dolgove v Blaznikovi tiskarni. Ona je glasbeno zapuščino prodala, kakor je povedala gospa Jožefa Žakelj roj. Heidrich, gospodu *Valentinu Kosovelu* c. kr. carinskemu nadzorniku v Trstu. Kosovel je izdal II. del »Jadranski glasovi« v C. G. Röderjevi tiskarni v Lipskem l. 1879., ob novem letu 1911 pa podaril vso zapuščino tržaški podružnici Glasbene Matice.

Originalov cerkvenih pesmi Hajdrih ni hranil; zategadelj so njegove cerkvene pesmi raztresene po vsem Krasu in trž. okolici v arhivih posebno starejših učiteljev-organistov.

Prerani grob, bridko izgubo mladega, nadarjenega in nadebudnega skladatelja, pokriva priprost nemški nagrobni spomenik na družinski grobnici Hajdrihov na ljubljanskem pokopališču sv. Krištofa.

Kljub temu, da mu je bilo le redkokdaj v življenju prisojeno, biti vesel in zadovoljen, kljub temu, da ga je skoro ves čas življenja hudo preganjala zla usoda, je ustvaril Slovencem krasne pesmi, ki ne bodo pozabljene nikoli.

Zapustil ni bogastva, ne sinov, ne hčera, postavil si je pa nevenljiv spomenik, šopek neumrjočih cvetk na glasbenem polju, ki so za nas tržaške Slovence še

*) *Rakuša* beleži v svoji knjigi »Slovensko petje v preteklih dobah« datum 3. junija; ravnotako tudi *Gerbič* v današnjem članku.

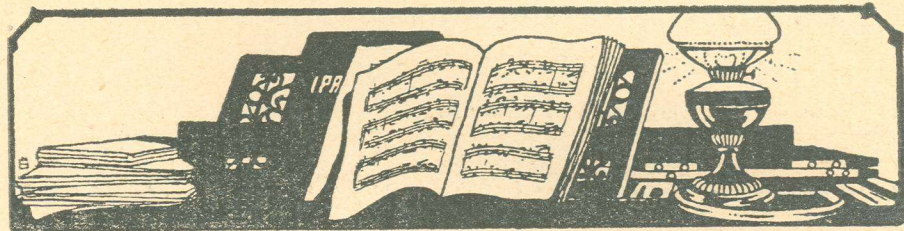
Op. uredn.

posebne važnosti, saj jih je skladatelj sam imenoval »Jadranske glasove«, ki mu jih je narekoval navdušen boj slovenskega narodnega preporeda ob sinji Adriji.

Malo časa je živel, a živel je ves svojemu geslu:

Ptica brez perut je mrtva stvar,
Kaj meni svet brez petja mar!

Slava Hajdrihovemu spominu!

Črtica v spomin Antonu Hajdrihu.*)

Ob skladateljevi sedemdesetletnici.

FRAN GERBIČ.

Ilo je leta 1866. Tedaj sem bil na konservatoriju v Zlati Pragi. Nkega dne me je tamkaj nepričakovano obiskal g. Hajdrih, trgovec iz Ljubljane, s svojim sinom Antonom, ki je bil četrtoletnik bogoslovja v ljubljanskem seminšču. Čudno se mi je zdelo, da je mogel dobiti bogoslovec ob takem času dopust za potovanje v Prago, pa predno sem izrazil to svoje začudenje, mi je oče razložil namen njunega prihoda v Prago in obiska pri meni. Rekel mi je, da je sin izstopil iz bogoslovja, ker ne čuti v sebi pravega poklica za duhovski stan, pač pa ima veliko veselja za glasbo, in zato sta prišla v Prago, da vstopi v konservatorij. Vprašal sem ga, katerim predmetom se namerava posvetiti, na kar mi je odgovoril, da bi rad obiskoval pouk za solopetje in kompozicijo. Zmajal sem nekako dvomljivo z glavo, ker za solopetje je treba imeti dober pevski material in o tem sem dvomil, da ga ima. Poznal sem tedaj na Slovenskem vse boljše pevce, če ne osebno, pa vsaj po imenu, in med temi takrat nisem slišal njegovega imena. Vendar sem jima povedal, kake korake je treba storiti za sprejem v konservatorij, in da je treba napraviti skušnjo, če bo za solopetje sprejet ali ne. Pri tem me je oče še naprosil, naj mu grem v vsem naroke, kar mu je v tej zadevi potrebno, pa mi je sina izročil nekako v moje varstvo, da ga nekoliko nadzo-

*) Kdor primeri osebne spomine ravnatelja profesorja *Gerbiča* s člankom, ki ga je sestavil s hvalevredno marljivostjo društveni tajnik *Kenda* večinoma iz raznih tujih virov ali vsaj osebnih spominov drugih sodobnikov, temu je takoj jasno, da je med tema slikama Hajdrihovega življenja marsikatera diferenca. Plemenito tendenco tajnika onega društva, ki nosi skladateljevo ime, spoštujemo; to že radi tega, ker je Kenda članek pravzaprav slavnosten govor, kateremu bi se že najrahljše trpka beseda podajala slabo. Na drugi strani pa moramo polagati veliko zgodovinsko važnost na Gerbičev biografski prispevek, akoravno kaže tupatam skladatelja v manj ugodni razsvetljavi. Izborna pravi neki nizozemski pregovor »De waarheid is as de olië: zij komt altijd boven«; resnica je sliki olje, vedno plava po vrhu. Raditega se moramo tudi o tej slovesni priliki držati Goethejevega gesla: »Zwischen uns sei Wahrheit!«

Op. uredn.

rujem in opominjam, ako zapazim kako nerednost pri njem, ker je nekoliko bolj na lahko stran nagnjen. Ko je druge dni vse storil, kar sem nasvetoval glede sprejema, je bil po skušnji v konservatorij sprejet, in oče mu je preskrbel stanovanje, hrano in vso oskrbo pri odlični rodbini gimnazijskega ravnatelja g. *Nečáska*, ki je bil prejšnja leta ravnatelj na gimnaziji v Ljubljani. Tako je bil v tej zadevi jako dobro preskrbljen. Občevala sva v konservatoriju, pa tudi sicer mnogo med seboj. Med tem se je približal konec šolskega leta. Ravno ob istem času pa je bila vojna s Prusi. V Prago so dohajala od meje, kjer je stal sovražnik, jako vznemirjajoča poročila. Že so prekoračili meje, in dne 27. do 29. junija so bili na severnem Češkem pri Nachodu, Trutnovu in Jičinu ljuti boji, kjer so naše čete hudo trpele. V Prago smo tedaj že slišali gromenje topov. Vse je bilo na nogah, in kdor je le mogel, je mislil na to, da odrinē v varnejše kraje, kajti sovražnik se je čez dalje bolj pomikal bližje proti sredini češke zemlje. Konec junija je bilo, ko sva se srečala s Hajdrihom. Kdaj odideš domu? — sem ga vprašal. Jutri, mi je odgovoril. Jaz pa pojdem drevi, sem mu rekel. Bog vé, kaj pride jutri. Vlak z državno železnico na Dunaj je odhajal ob $\frac{1}{2}$ 8 zvečer. Ko sem prišel ob 7. uri na kolodvor, je že vse mrgolelo in se gnječilo, toliko je bilo odhajajočega ljudstva. Srečnega sem se čutil, ko sem dobil vozni listek do Dunaja. Z menoj je potoval tudi moj šolski kolega *Košir* (Koschier se je pisal, ker ni znal nič slovenskega, dasiravno je bil doma iz Vranskega na Štajerskem, kjer mu je bil oče uradnik tamošnje grajščine.) Nekako oddahnil sem si, ko se je jel vlak pomikati iz kolodvora v smeri proti Dunaju. Nepregledno je bil dolg. To je bila vožnja, da se Bog usmili! Skoraj na vseh postajah, kjer so klicali sprevodniki »minuto postanka«, je narastla iz te minute cela ura ali pa še več, in to je bilo tem hujše, čim bolj smo se bližali postaji »Přelouče«. Drugo jutro ob $\frac{1}{2}$ 6 smo srečno prišli na postajo v »Přelouče«, kamor bi bili morali priti pri normalni vožnji sicer že zvečer ob 10. uri in 15 minutah. Sprevodnik je zaklical »deset minut postanka.« No, zdaj smo pa že zapekani, sem rekel. In res je bilo tako. Zopet šele drugo jutro ob $\frac{1}{2}$ 6, ravno po preteku 24 ur, je napovedal sprevodnik veselo vest, da gremo z vlakom proti Dunaju. Težek kamen se nam je odlegel od srca, ko se je jel vlak pomikati. Kaj pa je bilo krivo in vzrok tej nenavadni vožnji? Přelouče je postaja pred Pardubicami. Iz Dunaja pa se je tedaj vozilo v vsej naglici toliko vojaških transportnih vlakov čez Pardubice proti Kraljevemu Gradcu, da ni bilo za privatne vlake nikakega prostora. Po preteku dveh dni smo dospeli srečno na Dunaj, kamor je sicer vlak vozil pri normalnih razmerah 12 do 13 ur. Jaz in moj kolega sva si vsa izmučena in izstradana (dva dni brez hrane, pa tako mlada želodca!) oddahnili, ko sva na Dunaju stopila iz vlaka in gledala, da se kakor hitro mogoče okrepčava.

Drugi dan, to je bilo 3. julija, sva jo odrinila dalje, vsak na svoj dom. Ko sem dospel domu, sem izvedel, da se je vršila ravno ta dan, ko sem se peljal iz Dunaja domu, velika in za naše cesarstvo usodepolna bitka pri Kraljevem Gradcu, ki je kake tri postaje oddaljen od Pardubic.

Kaj pa je bilo s Hajdrihom? — Vlak, s katerim sem se jaz odpeljal iz Prage, je bil tedaj poslednji, ki je vozil proti Dunaju. Drugi dan ni vozil noben vlak več na Dunaj. Hajdrih je torej vožnjo zamudil in je moral čez počitnice ostati v Pragi.

Vrnivši se v Prago sva se iz početka zopet pogostoma sešla. Stanoval pa ni več pri ravnatelju Nečásku, ker je bil umrl, temveč pri nekem mojem prijatelju, magistratnem uradniku g. Nosku, očetu gledališčne igralke, ki je bila svoj čas angaževana tudi pri Dramat. Društvu v Ljubljani. Bil je iz početka leta vesel in dobre volje. Posebno vzradoščen je bil, ko je dobil natisnjen svoj prvi zbor v roke. Zdi se mi, da je to bil zbor »Noč na blejskem jezeru«, natisnjen v Miličevi tiskarni v Ljubljani. Pozneje pa je postajal bolj in bolj zamišljen in nekako otožen. Pušil je strastno celi dan viržinke. Menda si je to strast s tem prilastil, ker je čutil tedaj svojo fantazijo, kadar je hotel kaj komponirati, nekako bolj živo in izpodbujeno. Vsekakor pa tako strastno pušenje močnih viržink za pevce, katerim je na svojem glasu kaj ležeče, ni dobro. Njegov glas je postajal čimdalje ostrejši in brezzvočen. Vsled tega je začel zanemarjati pouk v konservatoriju. Nekoč me je vprašal moj profesor petja: »Kaj pa je s Hajdrihom? Cel mesec ga že ni bilo pri meni?« — Ker o tem nisem prej nič slutil, sem se napotil k njemu. Opozoril sem ga na nasledke take nerednosti, on pa mi je nekako otožno povedal, da je bolan, pa da bo zopet redno zahajal k pouku, kar je tudi storil. Toda čez mesec dni je postal zopet nereden. Opo-minjal sem ga zopet, ker sem to očetu obljubil, pa to ni mnogo koristilo. Nekoč sem prišel v njegovo stanovanje. Ležal je na zofi z viržinko v ustih, za zofo pa je bil velik vrč s pivom. »Zakaj ne zahajaš zopet k uram,« sem ga vprašal? Pokazal je na grlo in mi rekel: »Boli me vrat in ne morem peti.« »To pa je gotovo za grlo najboljšo zdravilo, pušiti vržinke pa piti! Povem ti, da se govori o tvojem izključenju, ako takoj ne prideš k pouku.« »Saj sam izstopim in pojdem domu,« mi je odvrnil. Vprašal sem ga, če so doma s tem zadovoljni in ako sploh o tem vedo. »Da,« je bil njegov odgovor.

To se je vleklo nekako tri mesece. Nekega dne pa mi pove profesor, da je direkcija Hajdriha izključila iz konservatorija, in mi naložil, da mu to sporočim. Ko sem šel k njemu in sem mu to naznanil, je bil ves razburjen. Razvidel sem iz tega, da o svoji nakani izstopa ni obvestil svojega očeta. Nekako ob Veliki noči je zapustil Prago in se podal domu. Doma pa niso hoteli o tem nič slišati, in nastal je hud razpor. Dolgo časa je moral stanovati pod streho, kakor so mi

drugi pripovedovali, kamor so mu dajali tudi hrano, a ven ni smel. Iz početka je potem hodil okrog svojih nekdanjih součencev duhovnikov, to pa ni moglo trajati dolgo časa.³

Leta 1869, od julija meseca sem bil angaževan kot prvi tenor pri gledališču v Zagrebu. Na jesen istega leta potrka nekdo na vrata mojega stanovanja. Kdo je bil? — Hajdrih. Začuden sem bil, kaj ga je privedlo k meni, on pa mi pové, da bi se dal rad angaževati pri gledališču v Zagrebu. »Dragi moj, to bo šlo težko,« sem mu pripomnil. »Kaj pa hočeš peti s svojim glasom? Za solopetje nisi, kot zborist pa bi ne mogel izhajati.« Spoznavši in uvaževaje moje pripombe, me naprosi, naj mu posodim par goldinarjev, ker je popolnoma brez denarja. Dal sem mu več, kakor me je nagovoril. Odšel je. Drugi dan pa me zopet obišče in me iznova prosi, naj mu dam še en goldinar. Tedaj pa se nisem mogel premagati, da bi mu ne povedal prav živo resnice. »Kaj?« — sem mu rekel, — »sinoči sem ti dal znesek denarja, s katerim bi lahko izhajal cel teden, ti pa veš, kako je s teboj, in greš zapravit vse en večer! Vidiš, meni bi ne imel nihče kaj očitati, ako bi en večer toliko zapravit, saj bi zapravit svoj denar in bi nikogar ne nadlegoval zanj! Toda srce bi me bolelo, ako bi po nepotrebnem zapravit toliko denarja na en večer. Ne, dragi moj! Ti si na popolnoma krivi poti in gorje ti, ako še pravočasno ne kreneš iz nje! Izgubljen in nesrečen boš celo svoje življenje, ako ne zapustiš te poti! Opominjal sem te tedaj v Pragi, ker so me tvoj oče za to naprosili in pozneje tudi tvoj brat. Pa moji opomini niso imeli vspeha. Zdaj pa si ne morem kaj, da bi ti ne povedal prav odkritosrčno svojega mnenja, saj veš, da ti kot prijatelj želim le dobro, sicer bi te ne opominjal!« — Tedaj se je Hajdrih zjokal pred menoj. »Oj, zakaj te nisem tedaj poslušal v Pragi!« je rekel. »Zdaj je to prepozno, ker so me moji zapustili. Poglej le, kako zamazano obleko imam, pred nikomur se v njej pokazati ne upam!« »Hajdrih, nič ni še prepozno,« sem mu odvrnil. »Toda priseči mi moraš zdaj tukaj slovesno, da hočeš vse storiti, kar ti bom nasvetoval, in da ti je trda volja, okreniti na pravo pot, in jaz bom vse storil, da ti to pot ugladim kolikor mogoče, in te s tvojimi zopet izmirim.« — Prizdignil je tri prste in mi glasno prisegel.

Tedaj sem pa takoj pisal njegovemu blagemu bratu v Ljubljano, ki je sedaj pater v redu jezuitov v Ljubljani.

Dal sem mu še par goldinarjev na pot in poslovila sva se rekoč mu, da naj mi pusti svojo addresso, ker sem prepričan, da mu bodo odpustili in mu v kratkem poslali potrebno obleko. Če me ne vara spomin, je šel tedaj na Krško. Njegovemu bratu sem celi zgoraj opisani prizor naznanil ter ga prosil, da naj mu odpuste, ker sem prepričan, da bo zdaj krenil na pravo pot. In res, čez nekoliko dni je prišla obleka zanj in dovoljenje, da se sme vrniti domu.

Ob počitnicah sva se s Hajdrihom zopet sešla v Ljubljani v Narodni Čitalnici v Souvanovi hiši. »No«, sem mu rekel, »kako je zdaj s teboj, Hajdrih?« »Oj, hvala ti lepa za tvoje prijateljstvo in za tvoj trud!« mi je odgovoril. »Polnoma dobro je in vse v redu; vsi smo si zopet dobri.«

Od tedaj ga nisem več videl. Po časopisih pa sem izvedel, da je šel pozneje v Trst, kjer je poučeval pevski zbor in tam ustanovil priljubljen pevski kvartet. Bil je nekoliko časa tudi provizoričen učitelj v vasi Rodik blizu Trsta. Menda ga je bolezen k temu primorala, da se je leta 1877. vrnil zopet v Ljubljano, kjer je umrl za sušico 3. januarja*) 1878., šele 36 let star. (Rojen je bil 9. januarja 1842).

Kdor je Hajdriha osebno poznal in občeval z njim, ta je gotovo priznal, da je bil blaga duša, mehkega srca in odkritosrčen prijatelj brez hinavščine. Bil je pa s seboj nekako nezadovoljen in vsled tega podvržen neki otožnosti, ki je menda prihajala iz tega, ker je hrepenel v umetnosti in čutil v sebi več, nego mu je bilo dano povedati v svojih skladbah. Manjkalo mu je zadostne vstrajnosti, da bi se bil pozneje povspel do tega, kar je prejšnja leta zamudil. Nekaka, rekel bi, mrzlična nedočakljivost in nepotrpežljivost ga je spremljala vedno, katere se ni mogel otresti. Ta vedni razkol med seboj in njegovim delovanjem, poleg tega pa strastno pušenje viržink je po mojem mnenju položilo kal k njegovi bolezni, ki ga je še tako mladega položila v prezgodnji grob.

Njegovih zborov »Jadranski glasovi« sta izšla dva zvezka. Ti zbori so se prejšnja leta mnogo prepevali, posebno v pevskih društvih tržaške okolice, pa tudi drugod in se še dandanes mnogo popevajo. Posebno popularen je postal veliki zbor »Morje adrijansko«, ki je njegovo najlepše delo. Po smrti Hajdrihovi je prevzel njegovo glasbeno zapuščino, če se ne motim, njegov prijatelj gosp. *Kosovel*, tedaj uradnik v Trstu. V tej zapuščini se nahajajo baje tudi nekateri samospevi s klavirskim spremljevanjem.***) Kazalo bi, da se ta zapuščina in ti samospevi še enkrat pregledajo po strokovnjaku, in da se obelodani, kar je za to pripravno.

Hajdrih je skladal svoje zборе po okusu in razmerah tedanjih pevskih društev, katerim je v prvi vrsti ugajala lepa in prijetna melodija in katera so se večinoma izogibala hromatiki, kakor vrag križu. Zato se njegovi zbori odlikujejo po lepi melodijoznosti, spevnosti in temu primerni harmonizaciji. Škoda, da je moral tako mlad umreti! Ko bi bil še zdaj živ, bi se bil gotovo povspel do tega, da bi bil zadostoval kolikor toliko tudi zahtevam novodobne glasbene smeri in bi nam bil podal lahko še veliko lepega in dobrega.

Hajdrih ima za razvoj pevskih društev, posebno v tržaški okolici, veliko zaslug. Nikjer na Slovenskem ni na tako malem teritoriju toliko pevskih društev,

*) Prim. opombo uredništva str. 36.

**) Primeri *Adamičev* članek o Hajdrihovi zapuščini. *Op. uredn.*

kakor tam. Temu se je v veliki meri zahvaliti njegovemu posrednemu in neposrednemu impulzu.

Letos praznuje pevsko društvo na Proseku, ki si je pridejalo v spomin njegovih zaslug ime »Hajdrih«, petindvajsetletnico svojega obstanka. Naj pri tej priliki služijo te vrstice nekoliko v obnovitev spomina nanj! Pri tem prosim, da se historične, če tudi ne mile navedbe mojega spisa ne tolmačijo krivo in se jim ne podklada napačna tendenca.*) Omeniti se mi je zdelo potrebno zavoljo zveze celega članka in pa zavoljo boljšega razumevanja njegovega bitja, njegovega delovanja in vseh drugih okolnosti, ki so pripomogle k temu, da je še tako mlad podlegel.

Glasbena zapuščina Antona Hajdriha.

EMIL ADAMIČ.

Hajdrihov kvartet je štel mnogo občudovalcev in zvestih spremljevalcev, ki so mu sledili povsod, kamorkoli je šel prepevat. Tudi sedanji c. kr. carinski nadzornik *V. Kosovel* je bil eden izmed teh ter je tupatam spremljal petje na klavirju. Vsled tega je Hajdrih pred smrtjo (l. 1878.) g. Kosovelu poslal svojo glasbeno zapuščino z naročilom, naj jo, če mogoče, objavi. Kosovel je res izdal II. zvezek »Jadranskih glasov«. Prvi zvezek je izdal Hajdrih sam. V drugem zvezku je objavil Kosovel 12 moških zborov, ki štejejo med najboljše Hajdrihove zборе. Vendar pa je ostalo še nekaj del neobjavljenih, tako zborov, kakor samospevov. Kosovel je vso ostalino lansko leto izročil tržaški podružnici Glasbene Matice z željo, naj bi ona nadaljevala izdajo Hajdrihových del.

V zapuščini se nahajajo sledeče skladbe:

1. »Pozdrav«. Moški zbor.
2. »Noč na blejskem jezeru«. Daljši moški zbor z baritonskim samospevom. *Fran Rakuša*, pisec knjige »Slovensko petje v preteklih dobah«, trdi, da sta ti dve pesmi bili tiskani prvi; vendar pa ne pove niti kdaj, niti kje. Dobiti obeh teh zborov ni nikjer natisnjenih, kolikor mi je znano. Izdala ju bo torej Glasbena Matica. Na zadnji strani zbora »Pozdrav« se nahaja začetek pesmi »Venec ljubezni« (9 taktov) za moški zbor, ki ga je pozneje priredil za bariton-solo in brenčeči zbor, in ki se nahaja v zapuščini pod imenom

*) Tega pač nihče ne bo storil. „Truth in its own essence cannot be but good!“
Op. uredn.

3. »Solzicam«. Tu vidim nekaj korektur s svinčnikom, ki so najbrže Hajdrihove. Baritonski solo je kaj lep.

4. »Strunam« je istotako bariton-solo z brenčečim zborom. Rakuša navaja v svoji knjigi imenovana zbora kot enega samega.

V obsežnejšem sešitku je več že objavljenih pesmi. Neobjavljena je tu krasno harmonizirana narodna

5. »O joj ljubica sred morja.« V tem zvezku je moški čveterospev »Deklica«, ki je izšel v II. zvez. »Jadranskih glasov«, izpremenjen v toliko, da je pisan tu v $\frac{6}{8}$ -taktu.

6. »V ojaška«. Krepak, ognjevit moški zbor, ki pa je tu v zapuščini, žal, nepopoln. Konec se je moral izgubiti.

Samospevi iz zapuščine so pa sledeči:

7. V zgoraj omenjenem obširnejšem sešitku je samospev:

»Sirot a«, komponiran v Ljubljani. O tem samospevu se more z absolutno gotovostjo trditi, da je napev in klavirsko spremljanje Hajdrihovo*). Zelo lep je, pisan za visoki glas. Korekture, ki se vidijo tu, so neoporečno Hajdrihove.

Rakuša omenja v svoji knjigi, da se nahaja med zapuščino še troje samospevov »Kam«, »Ukazi« in »Pred tabo na kolenih«. Res so vse tri tu, a le od samospeva:

8. »Pred tabo na kolenih« morem, po pisavi sklepajoč, trditi, da je ves napev Hajdrihov in 15 taktov klavirskega spremljevanja. Ostalo klavirsko spremljevanje je napisala druga roka. Podpisan je Kosovel z letnico 22. nov. 1878. Tedaj pa je bil Hajdrih že mrtev. Ostala dva samospeva »Kam« in »Ukazi« ne kažejo Hajdrihovega rokopisa, nosita Kosovelov podpis in letnico 26. nov. 1878, oziroma 23. nov. 1878; vendar pa je poleg naslova »Ukazi« pripisano: »Besede: Preširn. Nap: Hajdrih.« (Baje lastnoročni podpis Hajdriha.) Ne morem trditi, da bi bila ta dva samospeva duševna last A. Hajdriha. Samospeva sta slabotna, zelo nerad bi ju pripisoval Hajdrihu. G. Kosovel sam trdi, da je napev Hajdrihov, on, Kosovel, pa, da je priredil spremljevanje.

Preostaja še troje daljših del:

9. »Drju Lavriču v spomin«, kantata za zbor, čveterospev in bariton-solo. Ta skladba je zelo mogočna in ena najlepših, kar jih je napisal Hajdrih.

10. Nedokončano je delo: »Avstrije zvezda.« Pet in pol številčk tega velikega dela je končanih, šesta številka je neizgotovljena. 1. št. je zbor, 2. čveterospev, 3. dvospev (sopran in bariton), 4. trospev (sopran, alt, tenor), 5. zbor, 6. baritonski samospev. Vse spremlja klavir.

Končno je zapustil Hajdrih tudi

*) Ta pesem je objavljena v prvič v današnjem zvezku »N. A.«
Op. uredn.

11. pevske točke, zборе, dvospeve in samospeve za igro »Črevljar-baron«, ki so se pele že dokajkrat. Pisane so v operetnem tonu, a so dosti boljše, kakor marsikaj sličnega.

Zbore in kantato »Drju Lavriču v spomin« namerava v najkrajšem času izdati tržaška podružnica Glasb. Matice. Hkratu izda razglednice s Hajdrihovo sliko in reprodukcijo te slike v veliki obliki.

Pevsko društvo „Hajdrih“ na Proseku. 1887—1912.

Kratek posnetek iz društvene zgodovine.

FERDO KENDA.

Fogosti pohodi pok. A. Hajdriha na Prosek, večkratni sijajni nastopi proseškega učiteljskega kvarteta: *Pelicon, Valentič, Mercina, Koren*, veselje in dober pevski material so vplivali, da se je osnoval na Proseku domači kvartet, obstoječ iz gg.: *Eduarda in Roberta Slavika, Ljudomila Nabergoja, Kalina, Lukše*, ki se je vedno bolj in bolj množil. Skupno s cerkvenimi pevci so se prirejale večkrat pod okriljem 6. jan. 1878. ustanovljene proseške »Čitalnice« lepo vspele veselice. Pele so se povečini Hajdrihove pesmi. Ti pevski nastopi niso ostali brez vpliva. Vzбудili so v domačinih narodno zavest in ljubezen do petja tako, da so si mnogi želeli pristopiti v krog pevcev ter se učiti narodnih in Hajdrihových pesmi.

Ta gorečnost in navdušenost za petje je dala povod, da sta Eduard Slavik in Ivan Nabergoj ml. naprosila pevsko društvo »Zora« pri sv. Ivanu za prepis pravil, ki so se na sestanku julija meseca 1887 obravnavala in tuk. razmeram prilagodila. Pri izbiranju imena se je vnela živahna debata, katere konec je tvoril predlog *E. Slavika*, naj nosi društvo ime slavnega, med nami zelo priljubljenega skladatelja Antona Hajdriha. Predlog je bil z velikim veseljem, navdušenjem in odobravanjem soglasno sprejet. Pravila so bila od c. kr. namestništva potrjena z odlokom z dne 30. avgusta 1887. št. 12471/l.

Tako je bilo pevsko društvo »Hajdrih« ustanovljeno od vrlega mladeniča domačina Eduarda Slavika, sedanjega dež. poslanca in odvetnika v Trstu.

11. julija 1887 se je vršil ustanovni občni zbor.

Tudi narodni prvoboritelji tržaški so z veseljem pozdravljali ustanovitev tega društva, ker jim ni bil neznan vpliv slovenske pesmi: S pesmijo k srcu, s

srcem k domovini. Proslavili so s svojo navzočnostjo krst našega društva.

Narodno vzbujevalno delo se je pričelo, in že 17. septembra 1887 se je vršila prva veselica v gostilni M. Luxa s sledečim sporedom:

1. Pozdrav predsednikov. 2. Hajdrih: Na boj, moški zbor. 3. Stritar: Ljudmila, deklamacija, gospodična Nadliškova. 4. Hajdrih: Slabo sveča je brlela, moški četverospjev. 5. Nedved: Oblakom, mešan zbor. 6. Hajdrih: Na straži, moški zbor z bar. solom (recte Aljaž, gotovo je to tiskovna pomota v »Edinosti«). 7. »Pol vina, pol vode«, šaljiva igra v 1 dejanju. 8. Eisenhut: V naravi, šaljiva polka, moški zbor. 9. Po besedi ples.

»Edinost« z dne 21. sept. 1887 piše o tej prireditvi:

»Mlado društvo pognalo je vže korenine in dokazalo v nedeljo, kaj more dobra volja vže v kratkem času . . . Petje je bilo tako ubrano in dovršeno, da so se morale pesmi vsled burnega zahtevanja poslušalcev ponoviti . . . Naj tedaj društvo cvete, naj se širi in pomaga nam vsem, da dosežemo vzvišeni naš cilj — izobrazbo naroda. Zato kličemo iz vsega srca: Živelo društvo »Hajdrih«.

V tem zmislu se je nadaljevalo delo Hajdrihovo ter budilo narodno zavest ne le na domačih proseških tleh, ampak širom vse Slovenije. Ni na domačih tleh ni širom naše domovine se ni vršil ne žalostni ne slovesni veseli dogodek, da se ga ni udeležilo to vrlo društvo ali po deputaciji ali pa korporativno. Zato je temu društvu zagotovljeno častno mesto v zgodovini narodnega preporoda. Društvo je postalo narodni buditelj, člani njegovi pa neustrašna disciplinirana četa, ki je vsekdar pripravljena, žrtvovati čas in denar v dosego društvenega in narodnega namena. Pospevalo se je vedno višje in višje tako, da dandanes, ko se je narodna zavest hvala Hajdrihu tako utrdila na Proseku, da se ni bati na naši postojanki tekme, lotilo dela, ki naj dokaže, da se dá tudi na deželi na glasbenem polju doseči kaj višjega, če se vstrajno in pridno dela.

Delalo se je v 25 letih veliko. Pevsko društvo je izvajalo doslej 18 kvartetov, med temi vse Hajdrihove; moških zborov 138, ženskih zborov 9, mešanih zborov 42.

Latinskih maš se je izvajalo doslej 21, razuntega nešteto cerkvenih pesmi, ker društvo od začetka in še dandanes vzdržuje cerkveno petje na Proseku.

Najslavnejše in najdelavnejše dobe društva so bile:

Od leta 1887 do leta 1893 (pevovodja *Slavik*), od leta 1896 do leta 1899 (pevovodja *St. Ferluga*), od leta 1904 do leta 1905 (pevovodja *Vogrič*), od leta 1905 do leta 1908 (pevovodja *Šonc*), od leta 1910 dalje (pevovodja *K. Cibic*), v kateri dobi se je društvo oprijelo resno tudi moderne glasbe.*)

*) Iz »Novih Akordov« je izvajalo pevsko društvo »Hajdrih« doslej sledeče skladbe:

Laharnar: »Moj dom«. *Adamič*: »Lovska«, »Lipa«, »Da sem jaz ptičica«, »Na vrtu«. *Gerbič*: »Rožmarin«, »Po zimi«. *Jenko*: »Na tujih tleh«. *Schwab*: »Dekletce, podaj mi roko.«

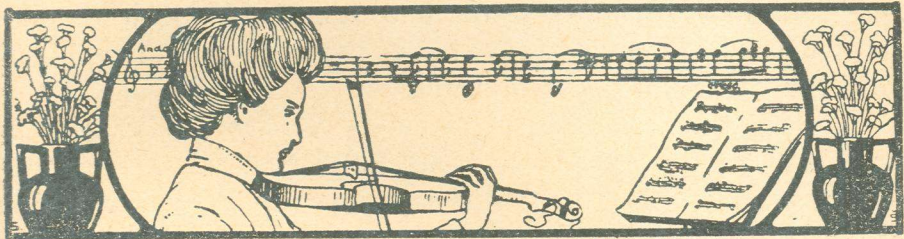

Stalni tradicionalni društveni prireditvi sta veselica v prvi polovici februarja in meseca septembra veselica na prostem.

Najvažnejši društveni dogodki razun nebroja izletov so: 1891 ustanovitev mešanega zbora in dramatičnega odseka, 1895 ustanovitev društvene čitalnice in knjižnice, 1896 sodelovanje pri gledališkem koncertu Slov. Pevskega Društva v Trstu, 1898 slavnost desetletnice in razvitje zastave, 1907 narodna slavnost ob 20 letnici, katere se je udeležilo 43 društev in pri kateri je nastopilo 15 društev, 1912 slavnostni koncert (11. februarja) in 25 letnica, ki se bode vršila slovesno septembra meseca t. l.

Pevsko društvo »Hajdrih« je s svojim delom pripravilo na Proseku tla nebroj drugim društvom: gospodarskemu, pogrebnemu, dramatičnemu, Sokolu, Ciril-Methodovi podružnici.

Za vse veliko delo, katero je društvo izvršilo v 25 letih, pa gre prva zasluga njegovemu požrtvovalnemu in vnetemu predsedniku dež. posl. *Alojziju Gorjupu*, ki predseduje društvu že 22. leto in sicer od 11. sept. 1887 do 28. julija 1895, od 18. okt. 1896 do 10. nov. 1901 in od 30. okt. 1904 dalje.

Koncerti.

Ljubljana. Oratorij »Vnebovzetje Marije Device« p. Hugolina Sattnerja (izvajan v koncertih »Gl. M.« v Ljubljani v dneh 9., 11. in 13. marca 1912).*)

Pozornost je vzbudilo, ko se je Sattner s svojo »Nevihto« naenkrat emancipiral svojega dotedanega načina izražanja. Sicer se je tudi njegovim prejšnjim stvarjem poznalo, da jih je naredil mož, ki mu je dan dar melodične mehkode, vendar se je zdelo, kot da ga drže neke sponje, vezala ga je nesigurnost, kakoršno ima v posledici pomanjkljivo tehnično znanje.

Saj je bila ta tehnična nezrelost in ž njo zvezana nesigurnost in neokretnost naravnost znak tiste dobe pred »N. A.«. Tedaj se je našim skladateljsko nadarjenim ljudem zdelo že znamenito, če so se kolikor toliko naučili »harmonije«, o vsem nadaljnem niso imeli niti slutnje; zato se jim je zdelo, da so »pravila«, o katerih so slišali v staromodnih »harmonijah«, meje, katere prekoračiti pri skladanju pomenja muzikalni smrtni greh; ker niso globlje prodirali v glasbene umetnine raznih dob in ker so vse presojali le iz žabje perspektive »harmonije«, niso mogli priti do spoznanja, da so vsa ona pravila le abstrakcija iz glasbenih umetnin davnih dob, da so le berglje, da si ob njih pomaga učenček-začetnik do nekega razpregleda v harmonijah, katere bi zanj brez takega razpregleda bile le kaos raznih zvokov; niso prišli do spoznanja, kako nezmislno — in za nje same škodljivo — je, če pravila, namenjena in koristna samo spoznavanju, vporabljajo kot zakon in normo pri stvarjanju. Kajti glasba kakor sploh vsa umetnost živi živo življenje, kot da je živo bitje v naravi, in se ne briga za kratkovidno abstrahirane predpise teoretikov. Ti prikrevljajo daleč in počasi za njo s svojimi vatli in merami, spoznavajoči

*) Prim. *Krekov* članek o Sattnerjevem oratoriju v 1./2. zvezku tekočega letnika našega lista. *Op. uredn.*

v novih pojavih nova »pravila«, ko je krenila med tem živa umetnost že zdavno zopet na nova, teoretiku vnovič neumljiva pota. —

V taka pravila je bilo videti vklenjeno tudi Sattnerjevo prejšnje stvarjenje. V mreži teh pravil vjet si ni upal zapeti prosto tako, kakor mu je bilo dano. »Nevihta« je naenkrat pokazala, da je Sattner začel trgati to mrežo. Začel si je poglobljati svoje muzikalno-tehnično znanje, večje znanje mu je večalo prostost in silo izraza. Ko je očutil prostost, gibnil s perotmi in ob tem prvem svobodnejšem gibu očutil tudi svojo do tedaj ozko omreženo silo, katero je dotlej menda sam komaj slutil, je njegov prvi svobodni razmah prinesel s seboj »Jefftejevo prisego«. Delo, ki sicer operira v harmonskem oziru in v načinu izražanja še povsem s preprostimi sredstvi, kaže vendar zopet nedvomno večjo okretnost in intenzivnejši izraz.

Kmalu nato se je razneslo, da dela Sattner na nekem oratoriju.

Hitri in lepi razvoj Sattnerjev je vzbujal pričakovanje na nekaj vrednega in lepega.

Prvo, kar mi je prišlo od novega oratorija »Vnebovzetje M. D.« v roke, je bilo poročilo *St. Premrla* v »Dom in Svetu«. Berem prve motive, ne napravijo mi nobenega vtiska. Pridem do melodije »Preljubi je moj in njegova sem jaz« (E-dur $\frac{3}{4}$). Priprosto, mirno je risana, in dasi je v poročilu nepolno notirana, veje iz nje neki mil, nežen čar. Berem nadaljne motive, ali sama korektnost in dolgočasna dostojnost se mi zde, puste me hladnega. Kasneje neko nedeljo sem dobil v roke klavirski izvleček. Listam ponjem, zopet mi obstane oko na oni melodiji v E-duru. Preberem jo celo in berem v drugič, tretjič, četrtič... O bog, kakšna gorkota in sladkost!! Čim dalje bolj me objema čarna mehkode prelepe biblične pesmi: »Kot pečat me deni na svoje srce, močnejše kot smrt so ljubezni želje, obsujete me vso s cveticami, obdajte me z zlahtnimi jabolki«. In kot mehek bršljan se vije ob njej melodija, tako krotka in ob enem tako močna in iskrena, en sam vzdih, do ekstaze prekipevajoč in prepoln čuvstva. Popolnoma me je prevzela in cel dan me ne izpusti, potaplja me v ginjenosti. Blagrovano srce, iz katerega je izrasla ta pesem-roža!!

Kasneje sem si celo delo natančneje ogledal in ga slišal v štirih izvajanjih, in še danes se mi zdi, da pomeni ta stavek v E-duru (»Preljubi je moj«) višek celega dela v vsakem oziru: melodično je samosvoj, nevzdržno tekoč, naravno se vzpenjajoč in v resnici — po mojem vtisku — najgorkejše občutena točka celega oratorija. — Za ta tako pristno in tako gorko občuteni samospjev dam brez pomisleka ves ostali oratorij.

S tem seve nečem reči, da je ostali oratorij slab. Kot celota pomeni v Sattnerjevem razvoju naravnost velikanski korak naprej in je velevažen tudi v našem domačem glasbenem razvoju.

V posameznosti pa kaže, kakor naravno, še marsikatero neokretnosti in slabosti.

V splošnem pada pri tem Sattnerjevem delu v oči njegova brezdovomna spretnost, kadar operira z vokalnim aparatom; kakor hitro pa začne delati samo z orkestrom, je nesiguren, postaja gostobeseden in — blebetav: govori po vrsti razne reči, važne in nevažne, ki nimajo nobene zveze med seboj. (Glej uvod oratorija). Zdi se mi, da je temu krivo pomanjkanje formalnega znanja, in sicer ne mislim onega, da znam na tujem delu analizirati njegovo obliko in motivični material, iz katerega je zgrajena in kako je zgrajena, temveč onega praktičnega formalnega znanja, da znam — tudi kadar nimam opore v besedilu, ki naj mi pomaga pri tvorbi glasbene oblike — sam s sigurnostjo zgraditi muzikalno periodo in dalje graditi z danim materialom. Ta formalna nesigurnost se kaže v že zgoraj omenjenem uvodu oratorija, — tu nastopajo stavčki drug za drugim kakor v kakem potpourriju — in zlasti v »Marcia maestoso« začetkom 3. dela oratorija, nič manj pa tudi v medigrah. Saj ni dosti, da so medigre sploh, da vsled njih nevzdržno

teče glasbeni tok; one imajo važnejšo vlogo: pripravljati morajo na novi stavek, napraviti morajo tako muzikalno napetost, da poslušalec čuti: sedaj ima priti nekaj važnega. S čim naj dosežem tak učinek?

Pogled na katerokoli v večjem zgrajeno delo dá odgovor. Na enem principu, menda vsem umetnostim lastnem, sloni v vseh večjih umetnostnih zgradbah moč učinka novo nastopajočih umetnostnih misli, na principu kontrasta. Princip kontrasta je življenskega pomena za vsako večjo glasbeno obliko.

Po istem principu bi morale biti grajene tudi medigre, ako naj po njih novi glasbeni stavek nastopi s primernim močnim učinkom.

V tem oziru je naravnost za vzgled — seveda na negativno plat — mesto: »Zima je proč« v ženskem zboru D-dur (čemu »damski« zbor?!). »Zima je proč!« Opravičeno vsak lahko pričakuje, da vstopi ta vsklik, kar se da, svetlo in radostno. In ne nastopi tako! Navzlic svetlemu tonovemu načinu in navzlic novi, sveži barvi ženskih glasov. Vso moč nastopa mu vzame predigra, ki se cela vrti v D-duru, mesto da bi ta tonov način prvič nastopil šele v momentu, ko zbor vsklikne: »zima je proč«. Predigra bi morala biti napravljena v kakem drugem kontrastujočem tonovem načinu, (d-moll, F-dur ali kaj drugega takega), in brezdvomno bi nato vstop ženskega zbora v D-duru naravnost zableščal.

Drugi vzgled, kako pomanjkanje kontrasta lahko oškoduje učinek na sebi dobro mišljenega stavka, je mešani zbor: »Vstani! Hiti, moja golobica« (2/4 fis-moll oz. A-dur).

Predno konča ta stavek, je človek neizrečensko sit vedno istega ritma: , ki ga sliši nepretrgoma ponavljane. Kako blagodejno bi bilo, če bi bil skladatelj uvel vsaj za nekaj časa kako ritmično kontrastujočo themo. Naravnost oddahneš si, že skoro do brezčutnosti nakovan z ritmom , ko ob sklepu tega mešanega zbora nastopi orgelski ton na e in končno — hvala bogu — prinese nov ritem.

Nasprotni vzgled: Vstop in tok stavka »Kakor jelen po studencu hrepeni« (E-dur 6/8). Pred tem stavkom stoji baritonov samospev »Vstani moja prijateljica« (A-dur 3/4), ki je bolj masivno (na nekterih mestih še preveč masivno) instrumentiran in bolj težak v svojem toku. Za njim pa vstopi lahkotni, nežni 6/8, k prejšnjemu težkemu 3/4 tako lepo kontrastujoč ritem. V nasprotju z masivno instrumentacijo prejšnjega stavka nežna barva samih godal (če se prav spominjam, sordiniranih) brez vseh pihal ali trobil. Ta nežnost ritma in orkestralne barve, kontrastujoča s težo in masivnostjo predidčega stavka, mi je pri vseh izvajanjih napravila zelo prijeten in ljubeč vtisk. Tu je skladatelj menda instinktivno zadel kontrastujoči izpremin o pravem času.

Istemu srečnemu instinktu menda izvira domislek, da je postavil flavtin solo pred vstop sopranovega sola in zbora »Pridi z Libana ženinu zvesta«, ali pa violinski solo pred vstop zbora »Češčena kraljica, usmiljena mati«. Srečen pa imenujem le domislek, postaviti pred novo nastopajočo maso zborovega stavka flavtin ali violinski solo kot kontrastujočo barvo. Nikakor pa nista srečna ta sola, kar se tiče njiju glasbene vsebine; taka, kakoršna sta, bi morala zaradi svoje popolne praznote in ničevosti zviškoma odleteti iz tega dela, ki je vendar v umetniškem oziru resno mišljeno in sicer tudi resno izpeljavano. — Razna poročila so bila zelo hvalila zbor »O smrt, tvoj strah je strt«. Žal se jim ne morem pridružiti. Meni se zdi ta zbor konvencionalen. Dasi sem se mu odpiral na stežaj, mi niti trenotek ni vzbudil onega občutja groze, kakoršno je očitno bilo v mislih skladatelju.

Glede tega zbora še tehnično opazko: Predno vstopajo glasovi s svojo themo, začne pavka z divjim glušečim *ff*-trilcem in ga drži kar naprej. Meni je bilo pri tem mestu vedno, kakor bi mi kdo prestissimo dajal zaušnice od obeh

strani. Ali bi se nameravano občutje groze ne doseglo mnogo boljše s *pp*-trilcem pavke, (ali mogoče še boljše: velikega bobna), kateri trilec naj bi bil v zmislu ritma pozneje vstopajoče theme ritmiziran s piccicati kontrabasov ali kaj takega?! Pri takem ali podobnem uvodu bi bilo pridobljeno še to, da bi bil vstop v taki nižini započenjajoče theme gotovo povsem jasen, razločen in slišen, dočim je pri sedanjem uvodu razdivjana pavka vstopa theme popolnoma zadušila.

Čuden pojav sem opazil pri »damskem« zboru »Ave Marija, rajska devica, ti čudovita nebeška« v Ges-duru 4/4. Pri vseh izvajanjih je pevski zbor tu redno distoniral. Kak bi mogel biti vzrok? Saj je ves ta del skrajno priprosto stavljen in za petje zelo lahak. Lahak tudi po svoji muzikalni vsebini. Prelahak! Odkrito rečeno, meni je bil ta zbor dolgočasen, skoro zopern, ker se giblje v celem svojem držanju po načinu onega duhomornega, kot žaganje pustega cecilijanizma iz prejšnjih časov, kjer se je pod krinko cerkvene dostojnosti košatila skoro popolna glasbena impotenca. Za tako poprečno blago pa Ges-dur, ta skrivnostno-lepi med tonovimi načini, že sam po sebi poln bajnega čaru! Zdelo se mi je, kakor da se je Ges-duru zgodilo nasilje in kot da je profaniran s tako dolgočasno glasbo; kot da se nekako maščuje s tem, da se pevcem ne pusti peti čisto. Zares se mi zdi, da je vsak tonov način zase neka individualnost, katere značaja se prilega samo ona glasba, katera je po svoji ubranosti temu značaju blizu; in da nastane takoj neko čudno nasprotje in disharmonija, če porabljam kak tonov način za glasbo, katera po svojem značaju nasprotuje značaju tonovega načina.

Ali mogoče odtod izvira ono zgoraj omenjeno distoniranje pevskega zbora? Bogve! Ta pojav se mi zdi problem, katerega rešitev bi bila zelo zanimiva.)*

Za ravno omenjenim »damskim« zborom sledi v 2. in 3. delu kopa zborov, v katerih se pa tu pa tam zabliska na posameznih mestih kak frapantno lep melodični domislek (n. pr.: »kakor palma sanjajoča« str. 52. klav. izvl. ali »zdrava, počeščena v zarjo božjo vsa odeta žena« str. 92 kl. izv.). Kot celota gledani mi pa vsi ti zbori ne puščajo nobenega pravega, individualnega vtiska. Fugato na str. 75—79 kl. izvl. (»aleluja«), dalje imitatorični stavek (*allegro non troppo*) »Aleluja« na str. 82—87 se pa naravnost odlikujeta po tem, da imata svoje motive do možnosti brezizrazne, neplastične in vsakdanje, kakor šolarske naloge v figuriranem stavku.

Toda vsi ti navedeni nedostatki so malenkostnega pomena, če se ozrem na izredno melodično tvorno silo Sattnerjevo, ki je v tem njegovem delu prvič stopila na dan vsa mlada in sveža, in ki se bogato kaže zlasti v solospvih tega dela. V dokaz bi jih skoro moral vse navajati, pa opozarjam le na one, ki se mi zde najbolj posrečeni. Lep je takoj uvodni baritonov solo »Vstani, moja prijateljica«, ljubeč sopranov samospev »Kakor jelen po studencu hrepeni« str. 5. k. izv., zelo učinkovit dvospev »Zdrava, ti posoda čudežna« str. 61 kl. izv., prisrčno-nežna sta speva Marije: »Moja duša stvarnika veliča« str. 81 kl. izv. in »Glej, od vzhoda do zahoda zemlje« str. 88; prav posebno všeč pa mi je zmagoslavni spev Marijin »Večno je usmiljenje gospoda«; stavim ga neposredno zraven bisera celega oratorija, Marijine ljubezenske pesmi »Preljubi je moj.«

Izvajanje tega za nas velepomembnega dela je bilo zlasti v pevskem oziru izborno. Kakor Sattnerjeva skladateljska, tako leži *Hubadova* dirigentovska moč v vokalni glasbi in se je tudi to pot izkazala v stari nezmanjšani velikosti in svežosti. Pevski zbor, v dosedaj še nedoseženo velikem številu nastopajoč, je pel precizno in izrazito. (Prav je bilo tako: veliko delo, velik izvajajoči aparat; toda reklama s »tristo sodelujočih« se mi ni zdela dostojna za tako resno delo.)

*) Na podlagi svoje zborovske prakse bi jaz preje domneval, da leži vzrok nesigurnosti jednostavno v strahu ali vsaj respektu pred nenavadno armado b-jev in mali izurjenosti v petju redkeje uporabljenih tonovih načinov.

Med solisti gre prvo mesto *Lovšetovi*; njen svež, ljubeč glas in njeno priprosto iskreno prednašanje sta se izborno skladala z ono milino, katero je skladatelj vlil v vse speve Marijine.

Izboren je bil tudi *Križaj*, ki je zlasti recitative (moram konstatirati, da so se ti v svojem tonu na nekaterih mestih tudi skladatelju zelo posrečili) pel zelo živo in samostojno občuteno.

Foedranspergova in *Iličič*, oba pohujšana od operete, sta v tem resnem delu odgovorila žalibog le bolj za silo. Navzlic tej lahki senci je bil vtisk dela uprav mogočen. In da je bil tudi v umetniškem oziru opravičen, to je naša največja radost.

Ob dosedanjem silnem napredku Sattnerjevem se odkritosrčno veselimo njegovega prihodnjega dela.

Anton Lajovic

Naše skladbe.

Razdalja je pač velika med Hajdrihom in nami. Ne toliko v časovnem oziru: vsaj slavimo letos sedemdesetletnico njegovega rojstva; tembolj pa bistveno. Naša umetnost ima popolnoma drug značaj kakor ona za Hajdrihovega diletiranja. Vzrok leži pač v tem, da je umrl Hajdrih zelo mlad ter ni imel prilike, izobraziti se temeljito v svoji umetnosti, še manj pa zasledovati pot navkreber, ki ga je šla svetovna in za njo v zadnjih desetletjih tudi naša glasba. Za njega, žal, ne veljajo grške besede »Οὐ οἱ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνῄσκει νέος.«

Da imamo vendar dosti vzroka, slaviti Hajdrihov spomin, sledi kolikortoliko iz člankov, ki smo jih objavili v današnji prilogi.

Hajdrihovo življenje in delovanje je imelo svoje težišče na tržaških tleh in v tržaški okolici. Tam, na Proseku, se je tudi ustanovilo pevsko društvo, ki nosi Hajdrihovo ime, in ob čigar petindvajsetletnici izdajamo to-le posebno Hajdrihovo številko.

Tudi glasbeni del današnjega zvezka stoji pod egido Hajdrihovega imena.

Na prvem mestu objavljamo slavnostno himno *Emila Adamiča* »Ecce dolor!«, ki je bila odlikovana pri natečaju p. dr. »Hajdrih« s častno nagrado. Opravičeno! V kolikor nam je znana dotična slovenska literatura, je Adamičev zbor pač nedvomno eden najbolj zmagonosnih, svečanih in ognjevitih slavospevov, ki jih imamo. V globoki bolesti stokajoči tonični mol-trizvok brez terce uvaja kompozicijo prekrasno navdušenega Gestrinovega besedila, a z mogočno akcentuiranim slovesnim dur-trizvokom se konča. Kar leži med tema akordoma, med obupnim *laissez faire* in odločnim sklepom: na delo!, spada k najlepšemu, kar je producirala doslej naša zborovska literatura. Ker smo vsled Hajdrihových člankov topot v prostoru posebno omejeni, se, žal, ne moremo temeljiteje baviti s to skladbo, vredno, da jo proglasi narod za svojo himno.

Ostala vsebina naše jubilejne številke je tudi vzrasla takorekoč iz tržaških tal. Namenoma: da imajo priliko, počastiti spomin umrlega skladatelja, v prvi vrsti oni, ki delujejo sedaj na istem mestu.

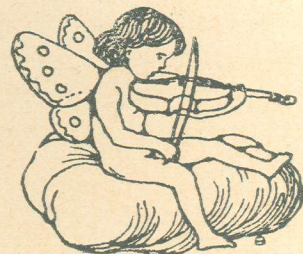
Vasilij Mirk nadaljuje torej svoje »Glasbene utrinke«, kojih tretji kos, klavirsko skladbo »αὐτὸ ἔξοχῆν«, prinašamo, i ako mislimo, na veselje naših pianistov.

Iz Adamičevega članka o *Hajdrihovi* muzikalni zapuščini posnemajo naši bralci, da se med ostalino ni našlo mnogo neobjavljenih Hajdrihových skladb. In še te izda — tako se vsaj že dolgo obeta — prav kmalu tržaška Glasbena Matica, v kolikor so zbori. Samospevi pa so večinoma neavtentični ali vsaj glede klavirskega spremljanja dvomljivega izvira. Jedina »Sirota«, ki jo danes objavljamo v prvič, in sicer takošno, kakošno smo jo dobili v prepisu (s par popravki očitvidnih pismenih pomot), je v svoji celoti Hajdrihova.

Zanimivo je, primeriti Hajdrihov samospev z našimi modernimi solopesmi. Na prvi pogled se vidi pri zadnjih ne samo sigurnejše obvladovanje oblike, bogatejše harmonično in polifonično spremljanje, temveč — in to je pač glavna pridobitev — čisto drugačno shvatanje teksta in po njem izraženega razpoloženja. Spremljajoči klavir igra danes samostojno, a vendar celotnemu vtisku služečo vlogo. Laški priležni mtata in mtrarirara je iz naših samospevov malone izginil. V tem oziru smo torej pač napredovali. Vendar Hajdrihova pesem ni tako prazna in antikvirana, da bi ga morali iz pietete do pokojnega skladatelja utajiti in izročiti iznova arhivskemu prahu ali pa da bi ga smeli objaviti nasprotno samo iz pietete do skladatelja. Navzlic neki pri tržaškem komponistu Hajdrihove dobe zelo razumljivi Verdijevski sentimentalnosti in sladkobi, je pesem vendar pošteno občutena; da, celo prvi primitivni začetki slikanja v tonih in zasledovanja pesnikovih misli in čuvstev se kažejo tu na nekaterih mestih, (tako na prim. od 9. takta dalje in v Lento-stavku); pa tudi deklamacija, tuptatam pač pomanjkljiva, je vendarle v obče točna (na prim. v recitativnih stavkih). Ta samospev ni noben umotvor, a ne dvovimo, da je bilo srce pri delu udeleženo. In še nekaj je povdarjati: Stvari, ki se nahajajo v zapuščini kakega umetnika, so skoraj vse notorično manj vredne. Izjeme so le ona dela, ki so iz zadnjih let skladateljevih in jih je skladatelj sam še bil dovršil oziroma opilil in za tisk pripravil, torej avtoriziral. Vse ostalo je navadno smatrati za gradivo, ki ga je umetnik sam zavrgel kot neporabno in njegovim umetniškimi intencijam ne zadostujoče, ali za kojega izdelovanje je imel svoje posebne namene, ki so vsled smrti ostali neizvršeni. Kako leži stvar v tem oziru s Hajdrihovo »Siroto«, ne vemo. Vsekakor pa ni samo študijski objekt in predmet glasbene zgodovine; objave vredna ne samo kot nepoznana relikvija. Pesem sme kot taka zahtevati zase nič več in nič manj zanimanja kakor marsikatera natisnjena skladba iz Hajdrihove, za glasbeno napredovanje pač ne posebno ugodne dobe.

Zvezek zaključuje *Rožančev* moški zbor »Kaj bi te vprašal«, priprosta uglasbitev opetovano uglasbene Aškerčeve pesmi. Skladba je namenjena v prvi vrsti šibkejšim, manj izurjenim podeželnim zborom.

Hajdrih je deloval večji del svojega glasbenega življenja v Trstu. Adamič, Mirk, Rožanc — vsi žive v Trstu. Hajdrihova številka je torej hkratu tržaška številka, ki naj dokumentuje, kako živo se giblje naše kulturno življenje v Trstu tudi na glasbenem polju. A pri tem ni prezreti, da je ta skladateljska družba import iz Kranjskega. In ravno to spoznanje da povoda za premišljevanje zlasti o umetniškem življenju kranjske metropole. Ali imamo tam preveč glasbenega naraščaja ali pa morda — premalo zmisla za glasbeno umetnost??!

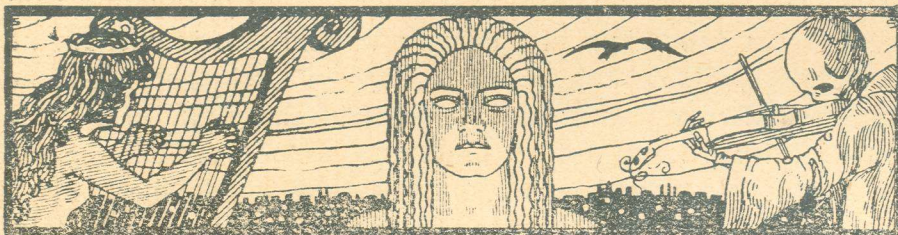
S knjižne mize in iz glasbene mape.

Novo izišle skladbe slovanskih komponistov: *Benit Bersa*, Fünf Lieder für eine Singstimme mit Klavierbegleitung. (Nr. 1. Meeresleuchten; Nr. 2. Und als ich so lange...; Nr. 3. Ein Lied der Liebe; Nr. 4. Auf den Wällen Salamankas; Nr. 5. Die Sklavin (Robinjica), Bosnische Ballade. Wien, Ludwig Doblinger (K 3—ntto). — *Oskar Nedbal*, op. 18: Romantisches Stück für Violoncell mit Klavierbegleitung (Hugo Kreisler) [für Viola und Klavier (Toni Konrath)], Dunaj, Ludwig Doblinger (à K 1·80). — *Josef Procházka*, op. 25: Dvanáct trylkových etud. I, II. Universal Ed. — *Vilém Steinmann*: Tři písně pro vysoký a střední hlas s klavírem. Nakladatel J. F. Buček v Prostějově (K 2—).

Novosti muzikalnega knjigotržtva: *Emil Breslaur*: Melodieübungslehre auf Grundlage des harmonischen und rhythmischen Elements, 4. Auflage, Stuttgart, Verlag von Carl Grüniger. — *Stephan Krehl*: »Musikerelend«. Betrachtungen über trostlose und unwürdige Zustände im Musikerberuf. Leipzig, Verlag C. F. W. Siegl (R. Linnemann) 1912. — *Dr. Josef Pommer*: »Die Wahrheit in Sachen des österreichischen Volksliedunternehmens« (Sonderabdruck aus der Zeitschrift »Das deutsche Volkslied«), Verlag des Verfassers, Wien XIII/2. Für den Buchhandel bei Alfred Hölder, Wien 1912.

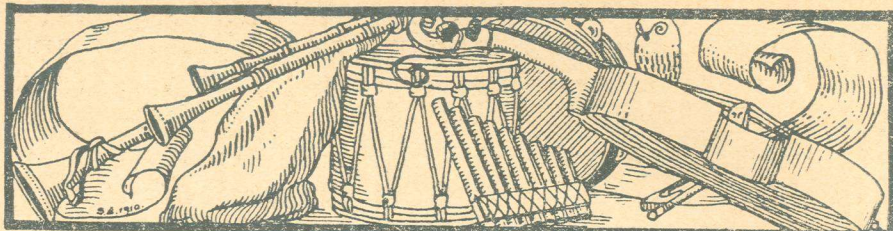
»**Hudební Revue**« (Praga) priobčuje v 9. sešitku tekočega leta obširno poročilo o hrvaškem, zlasti zagrebškem glasbenem življenju iz peresa *Fr. Lhotke*.

Nov italijanski glasbeni list »Vita Musicale« izhaja v Milanu kot »Giornale dell' Associazione Italiana degli Amici della Musica«.

Umetnikov življenje in stremljenje.

Antonín Dvořák in založnik Friderik Simrock. Revija »Die Musik« prinaša v 23. in 24. zvezku 10. letnika dopisovanje imenovanih oseb. Stari Brahms je opozoril naučno ministerstvo na dobre skladbe Dvořákové, da je le-ta dobil večkrat državni štipendij, in opozoril je tudi založnika Friderika Simrocka v Berlinu na skladatelja. Simrock je prevzel skoro vse skladbe Dvořákové v založbo. Iz dopisovanja je razvidno, kako se je Dvořák čutil za češkega narodnjaka. Nekoč je zahteval, naj se izdajajo njegove skladbe pod pravim češkim imenom »Antonín« ne »Ant.« Dvořák. To je Simrock odklonil. Omenjen naj bo tukaj en stavek iz pisma Simrocka: »... Vendar kaj naju briga politika; bodimo veseli, da moremo lepi umetnosti posvetiti svoje delovanje! In narodi, upajmo, kateri imajo in reprezentirajo umetnost, nikdar ne bodo zginili, akoravno so še tako mali.« — Omenjenima zvezkoma je priloženo mnogo umetniških prilog, kakor portret Dvořáka po Foersterjevem akvarelu, po fotografijah leta 1868, 1891, 1894, Dvořák na smrtni postelji, njegova rojstna hiša in poletno stanovanje, in več faksimilovanih pisem, partiturnih in drugih rokopisov.

Pêle-mêle.

Francozki kritik o češki glasbi. V svoji zelo zanimivi knjigi »Visions d' Autriche« (Bernard Grasset, Paris) posvečuje *Camille Mauclair* tudi češki glasbi med drugim sledeča izvajanja, ki jih priobčimo v nemškem prevodu Maksa Hayeka (»Der Merker«, II/27, 1094): »Parallel mit diesem großen Musiker (scil. z Brucknerjem), der Österreich ehrt, trug die Musik in Böhmen in weitem Maße zur Entwicklung der Symphonie in Europa bei. Die tschechische Schule war seit dem 18. Jahrhundert interessant; aber ihren schönsten Vertreter hat sie in *Friedrich Smetana* gefunden... Man kennt von ihm in Frankreich nur die Overture zur Verkauften Braut, seiner musikalischen Komödie, und dieses Fragment kann keine Vorstellung vom Talente und dem Genius Smetanas geben, (mi smo drugega mnenja! op. ured.), dem man die Oper Dalibor, das symphonische Gedicht Vltava, das von heroischer Größe und einer anders ergreifenden Musik als jene Brahmsens ist, und endlich das Nationaldrama Libussa verdankt, das er zur Glorifikation der böhmischen Sage schrieb und welches durch die Erhabenheit seiner lyrischen Deklamation oft an die Schönheit Wagners rührt. *Anton Dvořák*, ein kraftvoller, wuchtiger Symphoniker, ist in Frankreich mehr bekannt; seine Musik nährt sich noch unmittelbarer als jene Smetanas von volkstümlichen Themen und wetteifert oft an Pracht und rythmischer Feinheit mit jener der Russen. Junge moderne tschechische Komponisten wie *Novák*, *Josef Suk* und *Foerster*, setzen die Tradition Smetanas würdig fort, und das berühmte Quartet Wihan (scil. Češki Godalni Kvartet) hat in Paris große Triumphe gefeiert. Was man in Frankreich nicht kennt, das ist der Reichtum des tschechische Volksliedes, diese erstaunliche Fülle slovakischer und mährischer Lieder, welche den ungarischen Volksliedern ihre Schönheit streitig machen und wahre musikalische Juwelen sind, der Berühmtheit des deutschen Liedes oder der spanischen Solea würdig.« Kakor se vidi, ta izvajanja niso prosta površnosti. Kaj je to: »češka šola osemnajstega stoletja«? Trditev, da je Dvořákova invencija bližja narodnemu elementu kakor Smetanova, je najmanje stvar okusa. Ali so nadaljevali Novák, Suk, Foerster *Smetanovo* tradicijo, je tudi vprašanje, na katero bi se dalo odgovoriti pač v prid Dvořáku. Tako ali tako: vsekakor je zanimivo, kako sodijo Francozi o češki glasbi.

Našim cenj. naročnikom!

Z ozirom na posebno jubilejno izdajo odpadejo topot vsi drugi članki in poročila ter skoraj vse beležke. Samo itak zakasneli referat o prednašanju Sattnerjevega oratorija pri koncertih »Glasbene Matice« v Ljubljani smo uvrstili še v ta zvezek.

Uredništvo »Novih Akordov«.

Vsebina: *Ferdo Kenda*: Anton Hajdrih. Odlomek iz tajnikovega poročila pevskega društva »Hajdrih« na Proseku na slavnostnem 25 letnem društvenem občnem zboru 21. jan. 1912. — *Fran Gerbič*: Crtica v spomin Antona Hajdriha. Ob skladateljevi sedemdesetletnici. — *Emil Adamič*: Glasbena zapuščina Antona Hajdriha. — *Ferdo Kenda*: Pevsko društvo »Hajdrih« na Proseku. Kratek posnetek iz društvene zgodovine. — Koncerti. — Naše skladbe. — S knjižne mize in iz glasbene mape. — Umetnikov življenje in stremljenje. — Pêle-mêle.